

संकल्प निरोगी महाराष्ट्राचा

महाराष्ट्र शासन
सार्वजनिक आरोग्य विभाग
अर्थसंकल्प: २०२३-२४

अर्थसंकल्प अध्ययन केंद्र

१०५, लोटस हाऊस, लिबर्टी सिनेमाच्या बाजूला, बॉम्बे हॉस्पिटल जवळ, सर विठ्ठलदास ठाकरसी मार्ग,
मरिन लाईन्स (पू), मुंबई - ४०० ०२० ☎ ०२२-२२००३०६०

Email: samarthanmumbai97@gmail.com / samarthanmumbai1997@gmail.com

website: www.samarthanadvocacy.org

समर्थन

संस्थापक अध्यक्ष : स्व. सदानंद वर्दे

संस्थापक : श्री. विवेक पंडित

अध्यक्ष : श्री. प्रविण महाजन

उपाध्यक्ष: श्री. आशिष कुलकर्णी

कार्याध्यक्ष: श्री. संतोष पाटील

सचिव :डॉ. आशिष भोसले

संपादन : मुक्ता भारती / हिंदप्रभा कर्वे

विश्लेषण आणि संकलन:

रुपेश कीर - ९८९२९३९६१७

विशेष सहाय्य :

निलम काकड, स्नेहा घरत, विलास सुवरे,
राजश्री कदम व उमेश सांगळे

मांडणी व अक्षरजुळणी :

प्रतिक्षा कोयंडे

नोंदणी क्रमांक :

पब्लिक ट्रस्ट रजिस्ट्रेशन क्र.एफ - १८९०३, मुंबई
सोसायटी रजिस्ट्रेशन क्र. एम. एस. मुंबई
१५६७/९६ जीबीबीएसडी

प्रकाशक (पत्रव्यवहार) :

१०५, लोटस हाऊस, लिबर्टी सिनेमाच्या बाजूला,
बॉम्बे हॉस्पिटल जवळ, सर विठ्ठलदास ठाकरसी मार्ग,
मरिन लाईन्स (पू), मुंबई - ४०० ०२०
०२२-२२००३०६०

Email: samarthanmumbai97@gmail.com

: samarthanmumbai1997@gmail.com

website: www.samarthanadvocacy.org

लोकशाही बळकट करण्याकरिता

उपेक्षितांचे 'समर्थन'

समर्थन विषयी थोडेसे

धोरणात्मक प्रश्नांवर राज्यातील विविध उपेक्षित समाजघटक व धोरणकर्ते यांच्यामधील दुवा म्हणजे 'समर्थन'. राज्याच्या धोरणात्मक निर्णयांमध्ये उपेक्षितांच्या आशा-आकांक्षा प्रतिबिंबित व्हाव्यात, त्यासाठी लोकशाही यंत्रणा अधिक लोकाभिमुख व्हाव्यात हा समर्थनचा उद्देश. समर्थन उपेक्षितांच्या न्याय्य हक्कांचे, त्यांच्या संघर्षांचे.

'समर्थन'च्या कामाचे विविध स्तर

- ◇ ग्रामीण संघटनांकडून व ग्रामीण पत्रकारांकडून येणारे लोकांचे प्रश्न समजून घेणे.
- ◇ प्रश्नांना राज्यस्तरावर प्रसारमाध्यमांद्वारे प्रसिद्धी देणे.
- ◇ प्रश्नांवर विविध स्तरांवर चर्चा घडवून आणणे.
- ◇ विधिमंडळ सदस्यांपर्यंत प्रश्न पोहोचविणे.
- ◇ राज्य स्तरावर विविध लोकशाही यंत्रणांकडे, प्रशासनाकडे प्रश्नांचा पाठपुरावा करणे.
- ◇ आवश्यक असल्यास न्याययंत्रणेकडे दाद मागणे.
- ◇ ग्रामीण कार्यकर्ते व ग्रामीण पत्रकारांच्या क्षमता व कौशल्ये वाढावित यासाठी प्रशिक्षण देणे.
- ◇ लोकशाही यंत्रणेबाबतची माहिती प्रसारित करणे.
- ◇ अर्थसंकल्पासह राज्याच्या महत्त्वाच्या धोरणांचे विश्लेषण करणे.

टिपण वाचण्यापूर्वी थोडेसे. . .

- ✘ 'समर्थन'ची प्रकाशने सत्तेतील तसेच विरोधातील सन्माननीय सदस्यांना उपयुक्त व्हावीत यासाठी असतात.
- ✘ सदर माहिती टिपणाचा उद्देश विधिमंडळ सभागृहांमध्ये राज्याच्या अर्थसंकल्पावर होणाऱ्या चर्चेत राज्याच्या अर्थसंकल्पातील माहिती सुलभपणे वाचता यावी आणि त्यामुळे विधिमंडळात दर्जेदार चर्चा व्हावी हा आहे.
- ✘ अर्थसंकल्प हा राज्याच्या धोरणाचा खराखुरा चेहरा असतो, प्राधान्यक्रमाचा आरसा असतो त्यामुळे अर्थसंकल्पातील तरतुदी राज्यातील दीन-दुर्बल घटकांच्या जीवनावर काय प्रभाव टाकतात यावर सभागृहात चर्चा व्हावी अशी अपेक्षा असते.
- ✘ माध्यमे जनमतावर प्रभाव टाकतात त्यामुळे धोरणकर्त्यांना त्याची दखल घ्यावी लागते. हे टिपण माध्यम प्रतिनिधींनाही संदर्भ पुस्तिका ठरावी असा प्रयत्न आहे.
- ✘ सदरची माहिती अर्थसंकल्पीय प्रकाशने, महाराष्ट्राची आर्थिक पाहणी, भारताचे नियंत्रक व महालेखापरीक्षक यांच्या वित्तीय अहवाल, विनियोजन लेखे, शासनाच्या विविध विभागांनी, महामंडळांनी प्रकाशित केलेले अहवाल याच माहितीवर आधारित आहे. त्यात शासना व्यतिरिक्त अन्य संस्थांची मते अगर माहिती यांचा आधार घेतलेला नाही. त्यामुळे प्रत्येक माहितीखाली त्या माहितीचा स्रोत दिला आहे.
- ✘ तुलनात्मक अभ्यास करता यावा म्हणून २०१५-१६ पासून २०२१-२२ पर्यंत प्रत्यक्ष खर्च आणि २०२२-२३ सुधारित अंदाज तसेच २०२३-२४ चे अर्थसंकल्पीय अंदाज समाविष्ट केले आहेत.
- ✘ माहिती काटेकोरपणे तपासण्यात आली आहे. तरीही काही त्रुटी राहिल्यास त्या निदर्शनास आणल्यास ऋणी राहू.
- ✘ प्रकाशन अधिक माहिती पूर्ण सुलभ आणि प्रभावी व्हावे म्हणून आपल्या सूचनांचे स्वागत आहे.
- ✘ अर्थसंकल्पविषयक अधिक माहिती जाणून घेण्याची कुणाची इच्छा असल्यास या विषयातील अनुभवी पत्रकार, ज्येष्ठ अर्थतज्ज्ञ, विषयतज्ज्ञ तसेच निवृत्त सनदी अधिकारी यांचेमार्फत प्रत्यक्ष चर्चा घडवून आणण्याची जबाबदारी समर्थन स्वीकारित आहे.
- ✘ प्रमुख सामाजिक सेवांचे विभागवार टिपण टप्प्या-टप्प्याने प्रसिद्ध करण्यात येईल.

विश्लेषण आणि संकलन:

रुपेश कीर - ९८९२९३९६१७

मार्गदर्शक-विवेक पंडित
संस्थापक, समर्थन

सार्वजनिक आरोग्य विभाग

प्रस्तावना:

सार्वजनिक आरोग्य ही सुराज्याच्या कल्पनेची एक महत्वाची बाब आहे. महाराष्ट्र राज्याच्या आरोग्य विभाग खात्यावर या राज्यातील लोकांच्या आरोग्याची रुग्णालयात दिल्या जाणाऱ्या उपचारांची जबाबदारी आहे. दिल्या जाणाऱ्या आरोग्य सेवांबाबतची सुसूत्रता ही (१) आरोग्य सेवा संचालनालय, (२) वैद्यकीय शिक्षण व संशोधनालय, (३) कामगार राज्य विमा योजना संचालनालय, (४) आयुर्वेद संचालनालय व (५) अन्न व औषध प्रशासन यांचेमार्फत सांभाळली जाते.

आरोग्य सेवा संचालनालय हे प्रामुख्याने वैद्यकीय सहाय्य, संसर्गजन्य रोगाचे नियंत्रण, कुटुंब कल्याण, माता व बाल संगोपन, प्रदूषीकरण प्रतिबंधित स्वच्छता, सकस आहार सेवा आणि वैद्यकीय उमेदवारांना प्रशिक्षण या बाबी पाहते. समाजाच्या प्राथमिक आरोग्याची काळजी हा हेतू लक्षात घेऊन सार्वजनिक आरोग्य खाते त्याविषयी वित्तीय तरतूद करते.

या विभागाची प्रमुख उद्दिष्टे खालीलप्रमाणे आहेत -

१. रोगांचे प्रतिबंध व नियंत्रण, २. रुग्णालय व दवाखाने व नागरी आरोग्य सेवा, ३. कुटुंब कल्याण / माता, बाल संगोपन, ४. आहार विषयक सल्ला, ५. आरोग्य शिक्षण वरील उद्दिष्टांची पूर्तता करण्यासाठी आरोग्य सेवा ही रुग्णालये, चिकित्सालये, प्राथमिक आरोग्य केंद्र अशासारख्या संस्थांमार्फत कुटुंब कल्याण व हिवताप, हत्तीरोग, अंधत्व निवारण, साथरोग, क्षयरोग, कुष्ठरोग कार्यक्रम अधिकारी व स्वयंसेवी संस्थांमार्फत कार्यांचे संघटन करते त्यासाठी महाराष्ट्र राज्यामध्ये आतापर्यंत १२ हजार ९१५ वैद्यकीय संस्था कार्यरत आहेत असे असूनही आरोग्य विभागाकडे शासनाचे पूर्ण दुर्लक्ष झालेले आहे.
२. मंजूर निधीपैकी ७० टक्के निधीदेखील खर्च केला जात नाही किंवा उपलब्ध करून दिला जात नाही. आरोग्य विभागात विशेषतः वैद्यकीय अधिकारी ते 'ड' वर्ग कर्मचारी (जिल्हा परिषद कर्मचारी वगळता) वर्गापर्यंत जवळजवळ २०,५४४ पदे रिक्त आहेत. बालमृत्यू, माता मृत्यू, अर्भक मृत्यू व कुपोषण यामुळे राज्यातील जनता हवालदिल झाली आहे. शासनाने योग्य पावले न उचल्यास आरोग्य सेवेचा डोलारा पूर्णतः कोसळू शकतो.
३. आरोग्य निर्देशांकाबाबत भारताचा क्रमांक नेपाळ व बांगला देश यांच्यादेखील खाली घसरलाय व सध्या दिसत असणारा रोगराईचा उद्रेक त्याचेच ठळक लक्षण आहे. त्यातही उपलब्ध सरकारी आरोग्यसेवेची विषम वाटणी दिसते. देशातील ग्रामीण भागात ६९% लोकसंख्या असताना ७०% सरकारी रुग्ण खाटा मात्र शहरात आहेत. अशा परिस्थितीत महाराष्ट्राचा अर्थसंकल्प मांडला गेला. अर्थसंकल्पातून राज्याच्या आरोग्य क्षेत्रासाठी फारसे काही 'अच्छे दिन' येण्याची शक्यता नाही. नवीन काही योजना आल्या असल्या तरी आहे ती आरोग्य व्यवस्था अधिक बळकट व दर्जेदार करण्यासाठी पाऊले पडताना दिसत नाहीत. सरकार राज्याच्या सकल उत्पन्नाच्या जेमतेम ०.४८% खर्च आरोग्यावर करीत आहे. यात फार मोठी वाढ अपेक्षित असताना तसा कोणताही संकेत या अर्थसंकल्पात दिसत नाही. एकूणच अर्थसंकल्पातून आरोग्य क्षेत्राच्या वाटचाला फारसे काही मिळालेले नाही व ज्या अपेक्षेने जनतेने या सरकारला सत्ता दिली त्या अपेक्षांची पूर्ती होण्याचे कुठलेच संकेत या अर्थसंकल्पातून मिळत नाहीत.

महाराष्ट्र राज्याच्या सार्वजनिक आरोग्याबाबत ठळक वैशिष्ट्ये

दृष्टिक्षेपात महाराष्ट्र :

- ✘ राज्याची लोकसंख्या २०२२च्या अंदाजानुसार १२ कोटी ४९ लाख असून त्यामध्ये पुरुषांची लोकसंख्या ६ कोटी ४७ लाख तर महिलांची लोकसंख्या ६ कोटी २ लाख इतकी आहे.
- ✘ भारताचा मानव विकास अहवाल २०११ नुसार देशाचा मानव विकास निर्देशांक ०.४६७ आहे तर राज्यासाठी तो ०.५७२ आहे.
- ✘ राज्यातील जन्मदर १५.९ असून देशात तो २०.८ आहे. तर राज्यात मृत्यूदर ५.९ देशात ६.५ आहे.
- ✘ राज्यात अर्भक मृत्यूदर १७ आहे तर देशात ३० आहे तर माता मृत्यूचे राज्यात प्रमाण ४३ तर देशात ११३ आहे. (जन्मलेल्या दर १००० जीवित वा मृत मुलांमागे)
- ✘ महाराष्ट्र राज्याचे स्त्री-पुरुष प्रमाण ९२९ असून ते देशापेक्षा (९४३) कमी आहे. केरळ (१०८४), तामिळनाडू (९९६), कर्नाटक (९७३), उत्तर प्रदेश (९६३), मध्य प्रदेश (९३१) ही राज्ये महाराष्ट्राच्या पुढे आहेत.
- ✘ ग्लोबल हंगर इंडेक्सच्या २०२२ च्या अहवालानुसार भारताच्या दारिद्र्याचे प्रमाण दक्षिण आशियातील शेजारी राष्ट्रांपेक्षा वाढलेले आहे. एकूण १२१ गरीब देशांच्या तुलनेत आपल्या देशाचा (१०७) क्रमांक आहे.
- ✘ २०२२ च्या संयुक्त राष्ट्रसंघाने जाहीर केलेल्या १४६ आनंदी देशांच्या यादीत नेपाळ आपल्यापेक्षाही सुस्थितीत असून त्याचा क्रमांक (८७), बांगलादेश (१०१), पाकिस्तान (१०५), श्रीलंका (१२९) तर भारत १३६ क्रमांकावर आहे, भारत हा पाकिस्तान सारख्या देशांच्याही मागे आहे.

सार्वजनिक आरोग्य विभागाचे अर्थसंकल्पातील स्थान :

- ✘ वर्ष २०१५-१६ ते २०२१-२२ या कालावधीत सार्वजनिक आरोग्य विभागाने रु.७६ हजार ९३७ कोटींचे सुधारित अंदाज केले गेले मात्र प्रत्यक्ष रुपये ६५ हजार ४३५ कोटी उपलब्ध करून देण्यात आले. याचा अर्थ रु. ११ हजार ५०२ कोटींच्या निधीला कात्री लावण्यात आली.
- ✘ वर्ष २०२०-२१ मध्ये माता व बाल आरोग्य योजनांच्या खर्चात ३४७ कोटी २४ लाख रुपयांची घट.

राज्यातील आरोग्य व्यवस्थेची स्थिती :

- ✘ जागतिक आरोग्य सेवेच्या निकषानुसार ४० लोकसंख्येमागे एक रुग्ण खाट असणे आवश्यक आहे. राज्यात मात्र ४ हजार २६४ लोकांमध्ये एक रुग्ण खाट उपलब्ध आहे.
- ✘ महासत्ताक व Make In Maharashtra बनवित असताना आरोग्यसेवेबाबत मात्र आपण आफ्रिकन देशांशी स्पर्धा करित आहोत हे वास्तव आहे.
- ✘ राज्यातील जिल्हानिहाय रुग्ण खाटांची अवस्था पाहिल्यास आपल्या आरोग्य सेवेचा दर्जा घसरल्याचे लक्षात येते.
- ✘ महाराष्ट्र राज्याला सक्षम आरोग्य सेवा पुरविण्यासाठी प्रशिक्षित कर्मचारी आवश्यक आहे. राज्यात सार्वजनिक आरोग्य विभागात जिल्हा परिषदेतील कर्मचारी वर्ग वगळता उपलब्ध असणारा वर्गनिहाय कर्मचाऱ्यांची ६८ हजार १७ पदे मंजूर असताना फक्त ४८ हजार ९१५ पदे भरलेली आहेत. तर १९ हजार १०२ पदे रिक्त आहेत. म्हणजेच आजही मंजूर असलेली २८.०८% पदे रिक्त आहेत.

वाहन व उपकरणांची सद्यस्थिती :

- ✘ रुग्णास वेळेवर उपचार लाभले तर त्याचे प्राण वाचू शकतात. शरीराची हानी रोखू शकतो. राज्यातील रुग्णालयाची परिवहन व्यवस्था दर्जेदार व २४ तास उपलब्ध असावी. यासाठीच आरोग्य सेवा परिवहन विभागाची स्थापना केली होती. आज या विभागाची राज्यभरात ५७१ पदे मंजूर आहेत त्यापैकी २७७ पदे भरलेली असून २९४ पदे रिक्त आहेत म्हणजेच ५१.४८% पदे भरलेलीच नाहीत. राज्यात परिवहन सेवेसाठी एकूण ६ हजार १५३ वाहने असून ४ हजार ४४१ चालू स्थितीत आहेत तर १ हजार ८४२ बंद अवस्थेत आहेत. सरासरी ३०% वाहने बंद असताना व ४६.८७% पदे रिक्त असताना शासन दर्जेदार व जलद आरोग्य सेवा कशी पुरविणार असा प्रश्न पडतो.

नवसंजीवनी क्षेत्रात योजना असूनही कुपोषण बालमृत्यू मध्ये वाढ :

- ✘ राज्यात १६ आदिवासी जिल्ह्यात नवसंजीवनी योजना कार्यरत आहे, त्यात एकूण ६ हजार १४८ गावांचा समावेश आहे. त्यात बाल आरोग्य, माता आरोग्य विशेषतः आदिवासींचे आरोग्य सुरक्षित ठेवणे हे उद्देश असले तरी २०१८-१९ ते २०२२-२३ या ५ वर्षांत आदिवासी जिल्ह्यात ७ हजार ५९२ बालमृत्यू झाले आहेत.

✘ नवसंजीवनी योजनेंतर्गत वर्ष २०२०-२१ ते २०२२-२३ या ५ वर्षांत अंगणवाडीतील एकूण १९ लाख २८ हजार १८७ मुलांची तपासणी केली. त्यातील ७० हजार ३४३ बालके ही मध्यम तीव्र कुपोषित आढळली तर १० हजार ८७२ बालके तीव्र कुपोषित होती.

बालमृत्यू:

✘ वर्ष २०२० ते २०२३ या ३ वर्षांत नवसंजीवन क्षेत्रात ३ हजार ८७१ बालमृत्यू.

राज्यात स्त्री-भ्रूणहत्या वाढल्या:

✘ राज्यात सप्टेंबर २०२२ अखेर १० हजार ३७२ सोनोग्राफी केंद्रांची या कायद्यांतर्गत नोंदणी झालेली आहे. सदर कायद्याच्या तरतुदींचा भंग करणाऱ्यांविरुद्ध एकूण ६१२ न्यायालयीन प्रकरणे वर्ष २०२१-२२ पर्यंत दाखल करण्यात आल्या.

महाराष्ट्राचे लिंग गुणोत्तर प्रमाण :

✘ वर्ष २०२०च्या तुलनेत वर्ष २०२१ मध्ये महाराष्ट्रात लिंग गुणोत्तर प्रमाणात - ७ ने कमी झाले आहे.
✘ वर्ष २०२१ मध्ये २०२०च्या तुलनेत दर हजारी मुलींच्या प्रमाणात वाशिम - १०१, रत्नागिरी - ४८ तसेच सातारा - ३६ व औरंगाबाद - ३६ ने घट झाली आहे.

राष्ट्रीय बालस्वास्थ्य कार्यक्रम:

✘ राष्ट्रीय बालस्वास्थ्य कार्यक्रम (RBSK) ही योजना आरोग्य विभागातून राबविली जाते. अंगणवाडीच्या माध्यमातून सहा वर्षांच्या शाळापूर्व बालकांची नियमितपणे वर्षातून दोनदा आरोग्य तपासणी करणे हा या कार्यक्रमाचा आवश्यक घटक आहे. परंतु आज दुर्गम तसेच आदिवासी भागातील लोक रोजगाराच्या शोधात स्वतःच्या गावातून शहरांकडे किंवा विटभट्टी, ऊसतोडी या सारख्या ठिकाणी ऑक्टोबर ते मे या कालावधी पर्यंत स्थलांतरित होत असतात, त्यांच्याबरोबर त्यांच्या लहान मुलांचे ही स्थलांतर होत असते, त्यामुळे शाळा व अंगणवाड्यांबरोबरच या स्थलांतराच्या ठिकाणी देखील राष्ट्रीय बालस्वास्थ्य कार्यक्रमांमार्फत लहान मुलांची आरोग्य तपासणी केली पाहिजे, परंतु ती होताना दिसत नाही. तशा सूचना राष्ट्रीय बालस्वास्थ्य कार्यक्रम समन्वयकांना दिल्या गेल्या पाहिजेत.

वर्ष २०२० ते २०२३ या ३ वर्षात नवसंजीवन क्षेत्रात ३ हजार ८७१ बालमृत्यू!

तक्ता क्र: १

वर्ष	० ते १ वयोगट	१ ते ६ वयोगट	एकूण
२०२०-२१	१,१९५	३५८	१,५५३
२०२१-२२	१,१७०	३४२	१,५१२
२०२२-२३ (एप्रिल ते ऑक्टोबर, २०२२)	६०५	२०१	८०६
एकूण	२,९७०	९०१	३,८७१

स्त्रोत: आरोग्य सेवा संचालनालय- डिसेंबर २०२२

✘ वर्ष २०२०-२१ ते वर्ष २०२२-२३ (ऑक्टोबर, २०२२ अखेर) पर्यंत ३ हजार ८७१ बालकांनी आपले प्राण गमावले असून त्यामध्ये ० ते १ वयोगटातील बालकांची संख्या २ हजार ९७० इतकी आहे. तर १ ते ६ वर्षापर्यंतच्या बालकांची संख्या ९०१ इतकी आहे.

गर्भ लिंग निदान चाचणीचा गैरवापर करणे या कायद्यांतर्गत दाखल झालेल्या ६१२ प्रकरणांपैकी ११५ गुन्हेगारांना शिक्षा, तर ३२३ प्रकरणात निर्दोष मुक्तता!

- ✘ गर्भ लिंग निदान चाचणीचा गैरवापर कायद्यांतर्गत (PCPNDT) वर्ष २०२२-२३ मध्ये ६१२ प्रकरणे न्यायालयात दाखल झाली आहेत. त्यापैकी ११५ (१८.७९%) प्रकरणात गर्भ लिंग निदान चाचणी करणाऱ्या गुन्हेगारांना शिक्षा झाली आहे.
- ✘ गर्भ लिंग निदान चाचणीचा गैरवापर कायद्यांतर्गत (PCPNDT) वर्ष २०२२-२३ मध्ये ६१२ प्रकरणे न्यायालयात दाखल झाली आहेत. त्यापैकी ३२३ (५२.७७%) प्रकरणात गर्भ लिंग निदान चाचणी गुन्ह्यातून निर्दोष सुटले आहेत.
- ✘ गर्भ लिंग निदान चाचणीचा गैरवापर कायद्यांतर्गत (PCPNDT) वर्ष २०२२-२३ मध्ये ६१२ प्रकरणे न्यायालयात दाखल झाली आहेत. त्यापैकी १७१ (२७.९४%) प्रकरणात गर्भ लिंग निदान चाचणी गुन्हे प्रलंबित आहेत.

कुपोषण, माता मृत्यू, बाल मृत्यू व शासकीय रुग्णालयात उपलब्ध

नसलेल्या सेवा-सुविधा यामुळे महाराष्ट्रातील जनता त्रस्त आहे.

वैद्यकीय अधिकारी ते गट 'अ' पासून 'ड' पदाच्या हजारो जागा रिक्त असताना

शासन आरोग्याच्या स्वर्चात सातत्याने कपात करीत आहे.

त्यामुळे राज्यातील आरोग्य सेवा मोडकळीस येते.

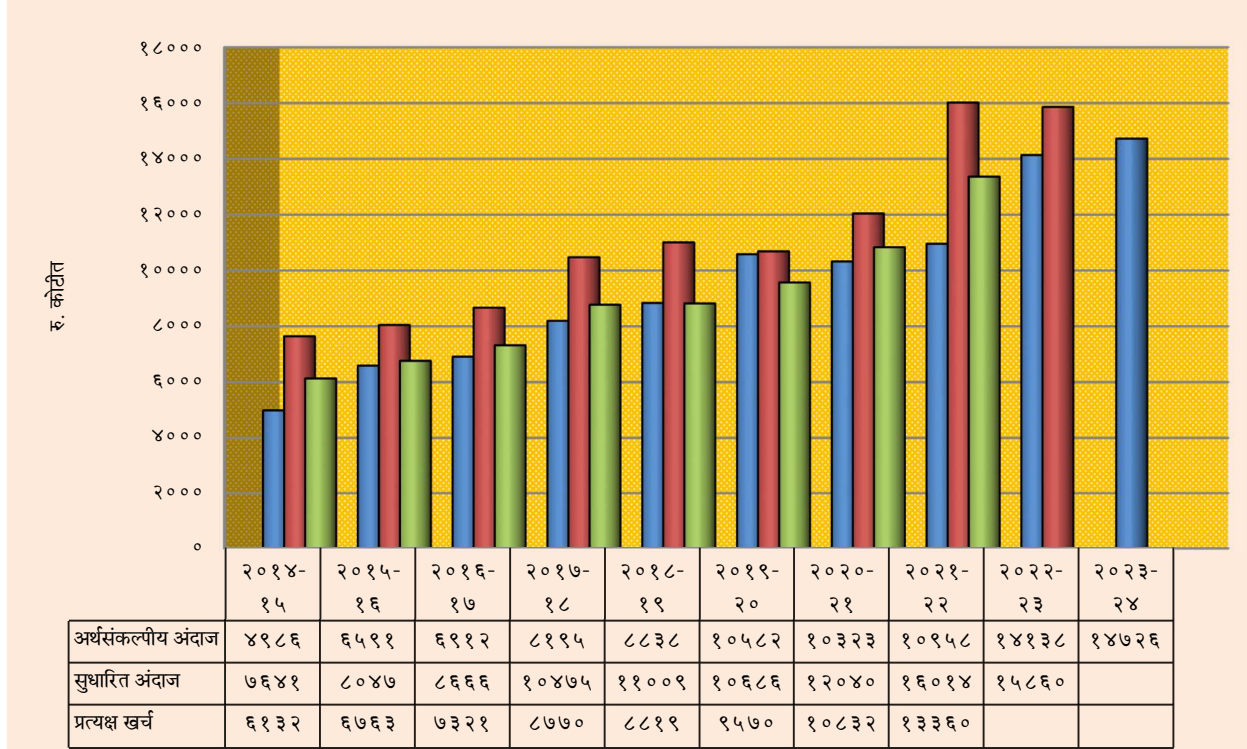
राज्याच्या सार्वजनिक आरोग्यासाठी शासनाकडे निधीची कमतरता

गेल्या ७ वर्षांच्या कालावधीत या विभागावर
वार्षिक सरासरी केवळ रु.९ हजार ३४७ कोटी खर्च

आलेख क्र. १

रु. कोटीत

सार्वजनिक आरोग्य विभागाचा अर्थसंकल्प

(स्रोत : संक्षिप्त अर्थसंकल्प व अर्थसंकल्पीय अंदाज पुस्तिका, निव्वळ रकमा) (टीप : वर्ष २०२२-२३ सुधारित अंदाज, वर्ष २०२३-२४ अर्थसंकल्पीय अंदाज)

- ✘ वर्ष २०१५-१६ ते २०२१-२२ या कालावधीत सार्वजनिक आरोग्य विभागाने वार्षिक सरासरी केवळ रु. ९ हजार ३४७ कोटी इतका निधी खर्च केला आहे.
- ✘ वर्ष २०१६-१७ व २०१७-१८चे अर्थसंकल्पीय अंदाज वाढीव स्वरूपाचे दिसत असले तरी प्रत्यक्षात विभागास तेवढा निधी उपलब्ध होणे आवश्यक आहे.
- ✘ वर्ष २०२३-२४ मध्ये अर्थसंकल्पीय अंदाज रुपये १४ हजार ७२६ कोटी आहे. २०२२-२३ मधील सुधारित अंदाज रुपये १५ हजार ८६० कोटींचे आहेत. मात्र वर्ष २०१८-१९ व २०१९-२० पाहता प्रत्यक्ष खर्च होताना त्यात मोठी घट होईल हे निश्चित.
- ✘ वर्ष २०१५-१६ ते २०२१-२२ या कालावधीत सार्वजनिक आरोग्य विभागाने रु. ७६ हजार ९३७ कोटींचे सुधारित अंदाज केले गेले मात्र प्रत्यक्ष रुपये ६५ हजार ४३५ कोटी उपलब्ध करून देण्यात आले. याचा अर्थ रु. ११ हजार ५०२ कोटींच्या निधीला कात्री लावण्यात आली.

माता व बाल आरोग्य योजनांवर
वर्ष २०२२-२३ मध्ये ऑक्टोबर २०२२ पर्यंत केवळ २५% खर्च
वर्ष २०२१-२२ मध्ये १०१ कोटी ९० लाख ९४ हजारांना कात्री

तक्ता क्र: २

(रु. लाखात)

अक्र	लेखाशीर्ष	वर्ष २०२१-२२			वर्ष २०२२-२३ (ऑक्टोबर २०२२ अखेर)		
		तरतूद	खर्च	%	तरतूद	खर्च	%
१.	माता आरोग्य						
	अ) जननी सुरक्षा योजना	३७७८.९०	४०१४.६९	१०६.२४	४२५४.४५	२७७८.०५	६५.३०
	ब) जननी शिशु सुरक्षा योजना	८८९४.३४	११८३५.९९	१३३.०७	१८९३७.४०	५६७८.१३	२९.९८
	लक्ष	११४.६५	३१.२५	२७.२६	२३४८.४४	१४.६१	०.६२
	क)आर.सी.एच.पोर्टल	०	०	०	५९०.०९	८२.५५	१३.९९
	ड) इतर माता आरोग्य	२७१४.०८	१००२.०१	३६.९२	६४८७.४९	१२७०.९५	१९.५९
	एकूण	१५५०१.९७	१६८८३.९५	१०८.९१	३२६१७.९०	९८२४.२८	३०.१२
२.	बाल आरोग्य	८६२१.२९	५४६९.९३	६३.४५	२१४३१.८७	३७३५.१५	१७.४३
३.	कुटुंब नियोजन						
	अ) कुटुंब नियोजन मोबदला	१५११.५५	८५८.८२	५६.८२	१८५२.१३	३६१.०२	१९.४९
	ब) कुटुंब नियोजन मोबदला वगळता	११७०.९६	१११८.६७	९५.५३	३१६६.१०	५१८.९०	१६.३९
	एकूण	२६८२.५१	१९७७.४९	७३.७२	५०१८.२२	८७९.९२	१७.५३
४.	किशोरवयीन आरोग्य/राष्ट्रीय किशोर स्वास्थ्य कार्यक्रम	१५८१.४१	२३३०.८९	१४७.३९	४६०३.९७	३९२.९५	८.५४
५.	राष्ट्रीय बाल स्वास्थ्य कार्यक्रम	७५६६.१६	३६७३.००	४८.५५	१०३३६.७२	३५४५.९७	३४.३०
६.	आदिवासी क्षेत्रासाठी आरसीएच	६१९.१६	४०५.८७	६५.५५	०.००	०.००	०.००
७.	गर्भधारणापूर्व व प्रसवपूर्व निदानतंत्र	११८.७५	२९.६२	२४.९४	१३३.४०	२०.९३	१५.६९
८.	एम.सी.टी.एस. (Mother & Child Tracking System)	१६०.८७	१२६.८७	७८.८६	०	०	०
९.	प्रशिक्षण	३४९५.३५	१०९६.६०	३१.३७			प्रशिक्षणाचा खर्च स्वतंत्र रित्या उपलब्ध नाही.
१०.	एकूण आर.एम.एन.सी.एच + प्लेव्ह्हीपुल	४४०१६.३४	३६२२४.१६	८२.३०	७४१४२.०७	१८३९९.२०	२४.८२
११.	नियमित लसीकरण कार्यक्रम	३४९५.३५	१०९६.६०	३१.३७	१०७२२.५३	३१६३.१४	२९.५०
	एकूण	४७५११.६९	३७३२०.७५	७५.५५	८४८६४.५९	२१५६२.३४	२५.४१

(स्रोत: आरोग्य संचालनालयाचा अहवाल - डिसेंबर २०२२)

✘ वर्ष २०२१-२२ मध्ये रु. ४७५ कोटी ११ लाखांची तरतूद करण्यात आली होती त्यापैकी प्रत्यक्ष खर्च रु. ३७३ कोटी २० लाख (७५.५५%) खर्च झाला. याचाच अर्थ या कार्यक्रमांसाठीच्या खर्चात रु. १०१ कोटी ९० लाखांची (२४.४५%) कपात झाली आहे.

✘ वर्ष २०२२-२३ मध्ये ८४८ कोटी रु. ६४ लाख ५९ हजारांची तरतूद केली होती. ऑक्टोबर, २०२२ पर्यंत म्हणजे ७ महिन्यात रु. २१५ कोटी ६२ लाख ३४ हजार (२५.४१%) खर्च करण्यात आले असून पुढील ५ महिन्यात रु. ६३३ कोटी २ लाख २५ हजारांची रक्कम (७५.५९%) खर्च करण्याचे आव्हान आहे.

राज्यात स्त्री-भ्रूणहत्या वाढल्या

“खाजगी सोनोग्राफी केंद्राना” शासनाचा धाक नाही

वर्ष २०२१-२२ मध्ये प्रसवपूर्व निदान तंत्राचा दुरुपयोगाची न्यायालयात ६१२ प्रकरणे दाखल

प्रसुतिपूर्व लिंग निदानासाठी होणाऱ्या दुरुपयोगावर नियंत्रण ठेवण्यासाठी प्रसुतिपूर्व निदानतंत्रे (विनिमय व दुरुपयोग) प्रतिबंध कायदा १९९४ लागू करण्यात आला. प्रसुतिपूर्व निदान चाचण्या ज्यामध्ये अल्ट्रा सोनोग्राफी किंवा अशी चाचणी ज्यात गरोदर स्त्रीच्या गर्भजल, कोरीऑनीकव्हालाय, रक्त किंवा पेशी द्रव किंवा गर्भाचा भाग याचा नमुना घेऊन जनुकीय किंवा मेटॅबॉलीक विकृती किंवा गुणसूत्र विकृती किंवा जन्मतः व्यंग, हिमोग्लोबीनपॅथी, लिंग संबंधित विकार यांचे निदान करण्यासाठी केला जातो. अशा चाचण्या किंवा तपासण्या यांच्यावर नियंत्रण ठेवण्यासाठी व यांचा त्यामुळे वरील उपरोक्त उपकरणाचा व तंत्राचा वापर करून प्रसुतीपूर्व लिंग निदान करून स्त्री-भ्रूण हत्या करणे हे स्त्रियांची अस्मिता व त्यांचा समाजातील दर्जा यास हानिकारक आहे. त्यासाठी असे गैरप्रकार करणाऱ्यांना कडक शिक्षा देण्यासाठी हा कायदा लागू केला आहे. राज्यात सप्टेंबर २०२२ अखेर १० हजार ३७२ सोनोग्राफी केंद्रांची या कायद्यांतर्गत नोंदणी झालेली आहे. सदर कायद्याच्या तरतुदींचा भंग करणाऱ्यांविरुद्ध एकूण ६१२ न्यायालयीन प्रकरणे वर्ष २०२१-२२ पर्यंत दाखल करण्यात आल्या.

वर्ष २०२१-२२ मध्ये कायद्यांतर्गत एकूण दाखल प्रकरणांचा लेखाजोखा

तक्ता क्र. ३

प्रकरणे	न्यायालयीन प्रकरणे	शिक्षा झालेली प्रकरणे	निर्दोष सुटलेली प्रकरणे	प्रलंबित न्यायालयीन प्रकरणे	माघार घेतलेली प्रकरणे
जाहिरात करणे	३५	१	१३	२१	०
बनावट केस	४५	१२	२६	७	०
नोंदणी झालेली नसणे	५३	२०	१७	१६	०
अभिलेख अपूर्ण असणे	४४८	७७	२५३	११५	३
इतर कारणे	३१	५	१४	१२	०
एकूण	६१२	११५	३२३	१७१	३

(स्रोत: आरोग्य संचालनालयाचा अहवाल- डिसेंबर २०२२)

- ✘ वर्ष २०२१-२२ मध्ये समुचित प्राधिकाऱ्यांकडून पीसीपीएनडीटी कायद्याच्या तरतुदींचा भंग करणाऱ्यांविरुद्ध एकूण ६१२ न्यायालयीन प्रकरणे दाखल करण्यात आली.
- ✘ वर्ष २००१ मध्ये राज्याचे लिंग गुणोत्तर ९१३ इतके होते त्यामध्ये वर्ष २०११ च्या जनगणनेनुसार घट होऊन ८९४ इतके कमी झाले आहे.
- ✘ वरील पद्धतीच्या प्रकरणांमध्ये वाढ होणे म्हणजे भविष्यात गंभीर स्वरूपाचा धोका निर्माण होण्यासारखे आहे.
- ✘ या वाढत्या प्रकरणांना आळा न बसणे व अशा अनेक कारणांमुळे आपले राज्य देशात ०-६ वयोगटाच्या लिंग गुणोत्तरामध्ये इतर राज्यांच्या तुलनेत पुरोगामी महाराष्ट्र २७ व्या स्थानावर आलेले आहे.
- ✘ पूर्व गर्भधारणा आणि प्रसूती पूर्व निदान तंत्र कायद्याच्या तरतुदींचा भंग करणारी प्रकरणे वाढली तर मात्र आपल्या राज्यात देखील हरियाणासारखी परिस्थिती निर्माण होण्यास वेळ लागणार नाही.

वर्ष २०२१ मधील महाराष्ट्राचे लिंग गुणोत्तर प्रमाण ९०६

‘बुलडाणा’ जिल्ह्याचे लिंग गुणोत्तर प्रमाण ८६५ इतके कमी!

चिंताजनक! वर्ष २०२०च्या तुलनेत २०१९मध्ये बीडचे लिंग गुणोत्तर प्रमाण ८७ने घटले

लिंग गुणोत्तर प्रमाण- महाराष्ट्र जिल्हानिहाय

तक्ता क्र. ४

अक्र	जिल्हा	लिंग गुणोत्तर प्रमाण			अक्र	जिल्हा	लिंग गुणोत्तर प्रमाण		
		२०२०	२०२१	फरक (२०२०-२१)			२०२०	२०२१	फरक (२०२०-२१)
१.	ठाणे	९१५	९२०	५	१९.	हिंगोली	९११	९०२	-९
२.	पालघर	९३८	९३८	०	२०.	लातूर	९१०	९०४	-६
३.	रायगड	९३८	९३१	-७	२१.	उस्मानाबाद	८८१	८९५	१४
४.	रत्नागिरी	९५९	९११	-४८	२२.	बीड	८९८	८९८	०
५.	सिंधुदुर्ग	९५९	९५१	-८	२३.	नांदेड	९२५	९२६	१
६.	नाशिक	९०४	८९०	-१४	२४.	अकोला	९२८	९१५	-१३
७.	धुळे	८७०	८७३	३	२५.	वाशिम	९७३	८७२	-१०१
८.	नंदुरबार	९२३	८९७	-२६	२६.	अमरावती	९३७	९३७	०
९.	जळगाव	८८८	८९५	७	२७.	यवतमाळ	९०६	९३०	२४
१०.	अहमदनगर	८८४	८८६	२	२८.	बुलडाणा	८७८	८६२	-१६
११.	पुणे	९२४	९११	-१३	२९.	नागपूर	९३९	९५२	१३
१२.	सोलापूर	८९१	८९२	१	३०.	वर्धा	९४२	९०६	-३६
१३.	सातारा	९२१	८८५	-३६	३१.	भंडारा	९१०	९४२	३२
१४.	कोल्हापूर	८८४	८६८	-१६	३२.	गोंदिया	९३३	९३९	६
१५.	सांगली	९२३	९०६	-१७	३३.	चंद्रपूर	९०२	९२७	२५
१६.	औरंगाबाद	९१६	८८०	-३७	३४.	गडचिरोली	९३०	९६२	३२
१७.	जालना	८६७	८८६	१९	३५.	मुंबई	९३३	९२९	-४
१८.	परभणी	९१०	९००	-१०	महाराष्ट्र एकूण		९१३	९०६	-७

स्रोत: आरोग्य सेवा संचालनालय - डिसेंबर २०२२

- वर्ष २०२०च्या तुलनेत वर्ष २०२१ मध्ये महाराष्ट्रात लिंग गुणोत्तर प्रमाणात - ७ ने कमी झाले आहे.
- वर्ष २०२१ मध्ये २०२०च्या तुलनेत दर हजारी मुलींच्या प्रमाणात वाशिम -१०१, रत्नागिरी - ४८ तसेच सातारा -३६ व औरंगाबाद -३६ ने घट झाली आहे.
- दर हजारी मुलींच्या प्रमाणात वर्धा व गडचिरोलीत प्रत्येकी ३२ने वाढ झाली आहे. तर चंद्रपूर -२५ व यवतमाळ -२३ ने घट झाली आहे.
- ३५ जिल्ह्यांपैकी १८ जिल्ह्यात मुलींच्या संख्येत घट. तर दिलासादायक बाब म्हणजे १७ जिल्ह्यात मुलींच्या संख्येत वाढ झाली आहे
- राज्यात बुलडाणा जिल्ह्याचे लिंग गुणोत्तर प्रमाण ८६५ इतके सर्वात कमी आहे. तर सिंधुदुर्ग जिल्ह्याचे लिंग गुणोत्तर ९५१ हे सर्वात जास्त आहे.

शासनाची रुग्णालयीन सेवेला घरघर !

राज्याची अंदाजित लोकसंख्या १२ कोटी ४९ लाख इतकी आहे. राज्यातील सर्व शासकीय रुग्णालयांची संख्या ५१२ आहे. यामध्ये खाटांची संख्या २७,३३७ आहे. राज्याची सरासरी लक्षात घेता २ लाख ३४ हजार ६०१ लोकसंख्येमागे एक रुग्णालय किंवा तब्बल ४ हजार २६४ लोकांमागे १ खाटा उपलब्ध आहेत. याचा अर्थ आपत्कालीन परिस्थिती निर्माण झाल्यावर काय दारुण अवस्था होईल याचा शासनाने विचार होणे गरजेचे आहे. तशी परिस्थिती आपण कोरोना काळात बघितली आहे.

राज्यातील रुग्णालयांची माहिती

तक्ता क्र. ५

अक्र.	रुग्णालयाचा प्रकार	२०२१-२२		२०२२-२३	
		संख्या	खाटांची संख्या	संख्या	खाटांची संख्या
१.	जिल्हा रुग्णालये	२३	६,१६९	२२	५,९३३
२.	अ) उपजिल्हा रुग्णालये (१०० खाटा)	३२	३,२००	३२	३,२००
३.	ब) उपजिल्हा रुग्णालये (५० खाटा)	६०	३,०००	६३	३,१५०
४.	स्त्री रुग्णालये	१५	१,८२०	२०	२,३६०
५.	इतर सामान्य रुग्णालये	८	१,५१४	८	१,५१४
६.	ग्रामीण रुग्णालये (३० खाटा)	३६२	१०,८६०	३६४	१०,९२०
७.	इतर रुग्णालये	१	६०	१	६०
८.	विभागीय संदर्भ सेवा रुग्णालये	२	२००	२	२००
	एकूण	५०३	२६,८२३	५१२	२७,३३७

स्त्रोत : आरोग्य सेवा संचालनालय - डिसेंबर, २०२२

- जागतिक आरोग्य सेवेच्या निकषानुसार ४० लोकसंख्येमागे एक रुग्ण खाटा असणे आवश्यक आहे. राज्यात मात्र ४ हजार २६४ लोकांमध्ये एक रुग्ण खाटा उपलब्ध आहे.
- महासत्ताक व Make In Maharashtra बनवित असताना आरोग्यसेवेबाबत मात्र आपण आफ्रिकन देशांशी स्पर्धा करित आहोत हे वास्तव आहे.
- राज्यातील जिल्हानिहाय रुग्ण खाटांची अवस्था पाहिल्यास आपल्या आरोग्य सेवेचा दर्जा घसरल्याचे लक्षात येते.
- वर्ष २०२१-२२ मध्ये एकूण रुग्णालयांची संख्या ५०३ होती तर खाटांची संख्या होती २६ हजार ८२३ इतकी होती, तर वर्ष २०२२-२३ मध्ये रुग्णालयांची संख्या ९ ने वाढून ५१२ इतकी झाली. तर खाटांची संख्या ५१४ ने वाढून २७ हजार ३३७ इतकी झाली आहे.
- वर्ष २०२१-२२ मध्ये जिल्हा रुग्णालयांची संख्या २३ इतकी होती. ती वर्ष २०२२-२३ मध्ये १ ने कमी होऊन २२ इतकी झाली आहे.
- वर्ष २०२१-२२ मध्ये २३ रुग्णालयात खाटांची संख्या ६ हजार १६९ इतकी होती. ती वर्ष २०२२-२३ मध्ये १ हजार ३६ ने कमी होऊन ५ हजार ९३३ इतकी झाली आहे.

राज्याच्या आरोग्य विभागात १९ हजार १०२ पदे रिक्त

राज्यातील आरोग्यसेवा कर्मचाऱ्यांविना तडफडतेय

महाराष्ट्र राज्याला सक्षम आरोग्य सेवा पुरविण्यासाठी प्रशिक्षित कर्मचारी आवश्यक आहे. राज्यात सार्वजनिक आरोग्य विभागात जिल्हा परिषदेतील कर्मचारी वर्ग वगळता उपलब्ध असणारा वर्गनिहाय कर्मचाऱ्यांची ६८ हजार १७ पदे मंजूर असताना फक्त ४८ हजार ९१५ पदे भरलेली आहेत. तर १९ हजार १०२ पदे रिक्त आहेत. म्हणजेच आजही मंजूर असलेली २८.०८% पदे रिक्त आहेत.

सार्वजनिक आरोग्य विभागात उपलब्ध असणारा संवर्गनिहाय अधिकारी व कर्मचारी वर्ग गट 'अ' ते 'ड' संवर्गातील दि. ३० जून २०२२ पर्यंतच्या पदांची सद्यस्थिती

तक्ता क्र. ६

अक्र.	संवर्ग	मंजूर पदे	भरलेली पदे	रिक्त पदे	प्रमाण (%)
१.	महाराष्ट्र वैद्यकीय व आरोग्य सेवा गट 'अ'	१७८६	७९८	९८८	५५
२.	महाराष्ट्र वैद्यकीय व आरोग्य सेवा गट 'अ'	८३३५	७५७५	७६०	९
३.	महाराष्ट्र वैद्यकीय व आरोग्य सेवा गट 'ब'	१२८५	१०४७	२३८	१९
४.	महाराष्ट्र सामान्य राज्य सेवा गट 'ब'	९८७	२५८	७२९	७४
५.	गट 'क'	३१५८५	२२१७१	९४१४	३०
६.	गट 'ड'	१३११२	८१९७	४९१५	३७
एकूण		५७०९०	४००४६	१७०४४	३०

स्रोत : आरोग्य सेवा संचालनालय - डिसेंबर, २०२२

- ✘ गट 'अ' ते 'ड' संवर्गातील एकूण २७ हजार ९० पदे मंजूर असून ४० हजार ४६ पदे भरली गेली आहेत. तर १७ हजार ४४ पदे (३०%) रिक्त आहेत.
- ✘ महाराष्ट्र वैद्यकीय व आरोग्य सेवा गट 'अ' संवर्गातील एकूण १० हजार १२१ पदे मंजूर असून त्यापैकी १ हजार ७४८ पदे रिक्त आहेत.
- ✘ महाराष्ट्र सामान्य राज्य सेवा गट 'ब' संवर्गातील एकूण ९८७ पदे मंजूर असून त्यापैकी ७२९ पदे (७४%) रिक्त आहेत.
- ✘ गट 'क' संवर्गाची ३१ हजार ५८५ पदे मंजूर असून २२ हजार १७१ पदे भरली गेली आहेत. तर ९ हजार ४१४ पदे (३०%) रिक्त आहेत.
- ✘ गट 'ड' संवर्गाची १३ हजार ११२ पदे मंजूर असून ८ हजार १९७ पदे भरली गेली आहेत. तर ४ हजार ९१५ पदे (३७%) रिक्त आहेत.

वरिष्ठ स्तर अधिकारी यांच्या पदांची स्थिती

तक्ता क्र. ७

अक्र.	संवर्ग	मंजूर पदे	भरलेली पदे	रिक्त पदे	प्रमाण (%)
१.	आयुक्त आरोग्य सेवा तथा अभियान संचालक	१	०	१	१००
२.	अतिरिक्त अभियान संचालक	१	०	१	१००
एकूण		२	०	२	१००

स्त्रोत : आरोग्य सेवा संचालनालय - डिसेंबर, २०२२

- ✘ आयुक्त आरोग्य सेवा तथा अभियान संचालक व अतिरिक्त अभियान संचालक यांचे प्रत्येक एक - एक पद मंजूर असून त्यापैकी एकही पद भरले गेलेले नाही.

सार्वजनिक आरोग्य विभागातील वैद्यकीय अधिकारी यांच्या पदांची स्थिती

तक्ता क्र. ८

अक्र	संवर्ग	मंजूर पदे	भरलेली पदे	रिक्त पदे	प्रमाण (%)
१.	संचालक आरोग्य सेवा	२	१	१	५०
२.	अतिरिक्त संचालक	४	०	४	१००
३.	सहसंचालक	१०	५	५	५०
४.	उपसंचालक	२५	७	१८	७२
एकूण वरिष्ठ मवैआसे वर्ग १		४१	१४	२७	६६
५.	जिल्हा आरोग्य अधिकारी संवर्ग	२९०	१६१	१२९	४४
६.	जिल्हा शल्य चिकित्सक संवर्ग	७१६	४०७	३०९	४३
७.	विशेषज्ञ	६७६	१९०	४८६	७२
एकूण वरिष्ठ मवैआसे वर्ग १		१७२३	७७२	९५१	५५
८.	वैद्यकीय अधिकारी श्रेणी 'अ'	८३३५	७५७५	७६०	९
९.	वैद्यकीय अधिकारी श्रेणी 'ब'	१२८५	१०४७	२३८	१९
एकूण वैद्यकीय अधिकारी		११३४३	९३९४	१९४९	१२
१०.	इतर संवर्ग बाह्य पदे	२	२	०	०
एकूण		१०९२५	८८६९	२०५६	१९

स्त्रोत : आरोग्य सेवा संचालनालय - डिसेंबर, २०२२

- ✘ सार्वजनिक आरोग्य विभागातील वैद्यकीय अधिकाऱ्यांची १० हजार ९२५ पदे मंजूर असून त्यापैकी ८ हजार ८६९ पदे भरली गेली आहेत तर २ हजार ५६ पदे (१९%) रिक्त आहेत.
- ✘ सार्वजनिक आरोग्य विभागातील संचालक आरोग्य सेवा २ पदे मंजूर असून त्यापैकी १ पद (५०%) रिक्त.
- ✘ सार्वजनिक आरोग्य विभागातील अतिरिक्त संचालक ४ पदे मंजूर असून ४ ही पदे (१००%) रिक्त.
- ✘ सार्वजनिक आरोग्य विभागातील उप संचालक २५ पदे मंजूर असून त्यापैकी १८ पदे (७२%) रिक्त.
- ✘ सार्वजनिक आरोग्य विभागातील विशेषज्ञ ६७६ पदे मंजूर असून त्यापैकी ४८६ पदे (७२%) रिक्त आहेत.

राज्याची आरोग्य परिवहन सेवाच आजारी!

राज्यातील १ हजार ८४२ वाहने बंद तर २९० आरोग्य उपकरणे नादुरुस्त
आरोग्य सेवा परिवहन विभागातील मंजूर पदे, भरलेली पदे, रिक्त पदे इ. तपशील

वाहन व उपकरणांची सद्यस्थिती

रुग्णास वेळेवर उपचार लाभले तर त्याचे प्राण वाचू शकतात. शरीराची हानी रोखू शकतो. राज्यातील रुग्णालयाची परिवहन व्यवस्था दर्जेदार व २४ तास उपलब्ध असावी. यासाठीच आरोग्य सेवा परिवहन विभागाची स्थापना केली होती. आज या विभागाची राज्यभरात ५७१ पदे मंजूर आहेत त्यापैकी २७७ पदे भरलेली असून २९४ पदे रिक्त आहेत म्हणजेच ५१.४८% पदे भरलेलीच नाहीत. राज्यात परिवहन सेवेसाठी एकूण ६ हजार १५३ वाहने असून ४ हजार ४४१ चालू स्थितीत आहेत तर १ हजार ८४२ बंद अवस्थेत आहेत. सरासरी ३०% वाहने बंद असताना व ४६.८७% पदे रिक्त असताना शासन दर्जेदार व जलद आरोग्य सेवा कशी पुरविणार असा प्रश्न पडतो.

रुग्णालयातील बंद वाहनांची संख्या १ हजार ८४२

तक्ता क्र. ९

एकूण वाहनांची संख्या	एकूण चालू वाहनांची संख्या	एकूण बंद वाहनांची संख्या	बंद वाहनांचा तपशील			
			अपघात ग्रस्त वाहनांची संख्या	नादुरुस्त वाहनांची संख्या	निर्लेखनपात्र वाहनांची संख्या	अंतिम निर्लेखित वाहनांची संख्या
६,१५३	४,३११	१,८४२	२५	५८	१,०२३	७३६
१००%	७०.०६%	२९.९३%	०.४०%	०.९४%	१६.६२%	११.९६%

स्रोत : आरोग्य सेवा संचालनालय- डिसेंबर, २०२२

रुग्णालयातील नादुरुस्त उपकरणे २९० तर अंतिम निर्लेखन पात्र उपकरणे २६ हजार ९७४

तक्ता क्र. १०

रुग्णालयीन उपकरणे				
एकूण	चालू	नादुरुस्त	निर्लेखनपात्र	अंतिम निर्लेखन
१,२१,९६६	९४,७०२	२९०	५,९९२	२६,९७४

स्रोत : आरोग्य सेवा संचालनालय - डिसेंबर, २०२२

शासन विकासाचे चित्र जाहिरातीद्वारे निर्माण करित आहे. वास्तव मात्र भयाण आहे. आरोग्य सेवा “आजारी” असल्याने शहरी व ग्रामीण भागातील जनतेचा बळी जात आहे. भविष्यात आरोग्याबाबतीत आणीबाणीची परिस्थिती उद्भवल्यास आपली आरोग्य यंत्रणा त्यास तोंड देण्यास जराही सक्षम नसल्याचे वास्तव शासनाने स्वीकारावे. मुंबईतील “मेट्रो” प्रकल्पाइतका खर्च जरी शासनाने राज्यातील आरोग्यसेवेसाठी केल्यास राज्याचा खऱ्या अर्थाने विकास होईल. राज्यातील प्रत्येक व्यक्तीचे शारीरिक व मानसिक आरोग्य सुदृढ होईल तेव्हाच खऱ्या अर्थाने राज्य विकास व प्रगती करित असल्याचे सिद्ध होईल.